

Euskal curriculumama lehen eta orain

(Basque curriculum, past and present)

Bilbao Bilbao, Begoña¹; Pérez Urraza, Karmele²
UPV/EHU. Bilboko Irakasleen Eskola. Didaktika eta Eskola
Antolakuntza Saila. Ramón y Cajal, 72. 48014 Bilbo
begona.bilbaobilbao@ehu.es¹; karmele.perez@ehu.es²

BIBLID [1137-4446 (2008), 16; 83-108]

Jaso: 07.07.05
Onartu: 07.12.03

Lan honetan Eusko Ikaskuntzak gauzatutako I. Kongresua eta XII.na alderatzen dira. Lehen Kongresuaren eraginez argitaratu ziren testuliburuak arakatu dira eta egungoekin aldaratu, argitzeko orduko en eta oraingo en desberdintasunak. Euskal Herrian argitaratzen diren liburuak gero eta gubxiago direla ikusi dugu. Gaur eskoletan erabiltzen direnak, euskaraz banatu arren ez dira euskaraz sortuak. Ostera, lehen aroko testuliburu guztiak hemen sortukoak ziren.

Giltza-Hitzak: Curriculum. Testuliburu. Eusko ikaskuntzak. Edukiak. Historia.

En esta obra se comparan los Congresos I y XII de Eusko Ikaskuntza. Se han examinado los libros editados por la influencia del primer Congreso y se han comparado con los actuales para destacar las diferencias entre ellos. Hemos comprobado que en el País Vasco cada vez se publican menos libros. Los que se utilizan hoy en día en los colegios, a pesar de que son en euskera, no están originalmente escritos en esta lengua. Sin embargo, todos los libros de texto de la primera época se creaban aquí.

Palabras Clave: Currículum. Libro de texto. Estudios vascos. Contenidos. Historia.

Cet ouvrage compare le Ier et le XIIème Congrès d'Eusko Ikaskuntza. Il offre une analyse des livres édités à la suite du Premier Congrès, qui ont été comparés aux livres actuels, afin de mettre en relief leurs différences. On constate ainsi que l'on publie de moins en moins de livres au Pays Basque. Parmi les livres utilisés aujourd'hui dans les établissements scolaires, ceux en euskara n'ont cependant pas été rédigés originellement dans cette langue. Alors que tous les livres scolaires de la première époque ont été créés ici.

Mots Clé : Programme d'Enseignement. Livres scolaires. Études basques. Contenus. Histoire.

1. SARRERA

Irakastearen nahiz ikastearen berrikuntzaren muinean ikaslearen parte hartze aktiboa dago. Modu horretan baino ez da bermatzen ikaslearen garapen integrala, ikasleak berak eraikirik bere ezagutza. Horrelako baieztapenak handik eta hemendik entzuten ditugu, alegia, aldatu egin behar dugula irakasteko metodologia, irakaslea ardatz izatetik ikaslea izatera jo behar dugula. Izan ere, ikaslea gizartean bizitzeko prestatzea da eskolak duen erronka.

Prestakuntza horri erantzuteko oinarrizko hezkuntza deitua antolatzen da, helburu jakinak lortzeko. Horixe adierazten da oraintsu –2007ko maiatzaren hasieran– aurkeztu duten EAErako curriculum ofizialean. Hauexek dira, besteak beste, dokumentu horretan proposatzen direnak:

1. Ikasleei prestakuntza ematea helduarora egokitu daitezen eta subjektu indibidual legez bizitzeko gai izan daitezen, gizartearen partaide aktibo bezala.
2. Ikasleak euskal kulturaren eta kultura unibertsalaren oinarrizko elementuez jabetu daitezen lortzea, eta ondoren beste ikasketa batzuk egiteko eta behar bezalako bermearekin laneratzeko prestatzea.
3. Ikasleei prestakuntza ematea bizitza osoan zehar etengabeko trebakuntza burutzeko gai izan daitezen.

Eta irakaste-ikaste prozesuak horretarako antolatuko dira, ikasleak gaitasun horiek guztiak lor ditzan.

Hezkuntza sistemaren ardura da, bestalde, ikasleak euskaraz eta gaztelaniaz, hizkuntza bietan, hitz egiteko zein idazteko gaitasuna lortzea. Honela dio gorago aipatu dugun EAErako curriculumak:

El Departamento de Educación, Universidades e Investigación adoptará las medidas oportunas tendentes a la consolidación de un sistema educativo bilingüe, para conseguir la competencia lingüística de las lenguas oficiales de la Comunidad al acabar el período de Educación Básica. A tal fin el euskera y el castellano estarán incorporados obligatoriamente a los programas de enseñanza, en orden a conseguir una capacitación real para la comprensión y expresión, oral y escrita, en las dos lenguas, de tal manera que ambas puedan utilizarse como lenguas de relación y uso en todo tipo de ámbitos personales, sociales o académicos (2007ko curriculumaren zirriborroak; <http://www.hezkuntza.ejgv>).

Irakasteko eta ikasteko prozesu egokiak antolatzeko eta burutzeko ikastetxe bakoitzak beharrezko diren proiektuak egokitu beharko ditu. Curriculum berriak dionez,

... proposamen pedagogikoak egiterakoan, zentroek honako abiaburu pedagogiko hauek hartuko dituzte kontuan, euren hezkuntza-proiektuetan egon daitezkeen gain:

1. Irakasteko eta ikasteko prozesuak barruan hartu behar ditu hezkuntza arloko konpetentzia orokorrak, eta kontzeptuzko edukiak, prozedurazkoak zein jarrazkoak biltzen dituzten oinarritzko konpetentziak lortzera bideratuta egon behar du.
2. Proiektu globaletan oinarritutako lanak oinarritzko konpetentzia guztien transferentzia ahalmena sustatzen du, baita arlo eta gaien arteko prozesu diziplina artekoagoak ere.
3. Zentroen ereduak gero eta irekiago dago hezkuntza komunitatera eta orokorrean gizartera, eta gero eta partehartzaileagoa den ebaluazioa egiten da.
4. Familien eta irakasleen parte-hartze eta inplikazio handiagoa duen eskola-antolamendu ereduak. Irakaslearen hezitzaile perfila indartzen du, eta Haur Hezkuntza, Lehen Hezkuntza eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzaren arteko koordinazioa bermatzen du (2007ko curriculumaren zirriborroak; <http://www.hezkuntza.ejgv>).

Ikasleak oinarritzko gaitasunak lortzea, diziplina arteko ikuspegiak sustatzea, familiak eta talde sozialak inplikatzeko..., horiek guztiak dira oinarrian dauden ideia garrantzitsuak.

Irakaskuntza Unibertsitarioari dagokionean, Bolognako akordioaren arabera, ikaslearen lana ikasgaiak antolatzeko neurria da. Unibertsitatean ere, ikaslearen lanari emango zaio garrantzia, bera bihurtuz prozesuaren ardatz. 2006ko urriaren 24ko ebazpenean, EHUko Akademi Antolakuntza eta Koordinazioko errektoreordearenean, argitaratzen da ECTS europar kredituen barruko irakaskuntza motei eta taldeen tamainari buruzko Arautegia. Dokumentu horrek dioenez, “gure oraingo sistema irakasleen irakaskuntzan oinarritzen den bitartean, Bolognakoaren ardatz nagusiak irakaskuntza-ikaskuntza prozesua eta, jakintza-aren eskurapenez gain, trebetasunen eskurapena ere baitira”. Horretarako, gure irakaskuntzaren metodologiak aldatu egin behar ditugu, eta eredu berrira egokitu; horrek esan gura du irakasgai edo gai bakoitzak bere metodologia izango duela, eta metodologia hori xehetasunez azalduta egongo den dokumentuak gidatuko duela haren irakaskuntza.

Ikusten denez, oinarritzko hezkuntzan zein irakaskuntza unibertsitarioan, bietan, aldarrikatzen da metodologia berria, ikaslea ardatz duena. Eskolak testuinguruari lotuak egongo dira, ikasleari bere inguruan bizitzen irakatsi behar zaio eta.

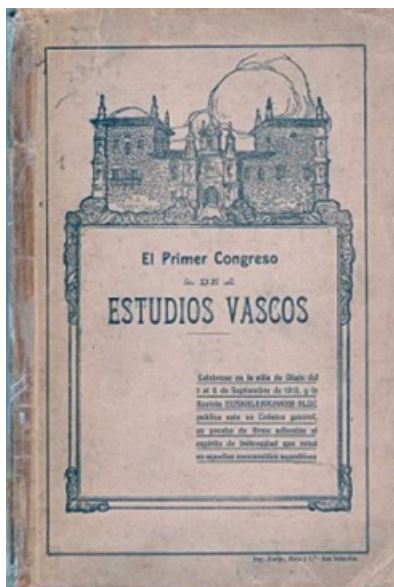
Nihil novo sub sole. 1918an Eusko Ikaskuntzak Oñatin antolatutako kongresuan ere, azpimarratu egin zen oinarritzko hezkuntzaren zein irakaskuntza unibertsitarioaren garrantzia.

2. 1918: EUSKO IKASKUNTZAREN OÑATIKO KONGRESUA

Eusko Ikaskuntzak Oñatin antolatu zuen lehenengo kongresua. Oñatiko Sancti-Spíritus Unibertsitatean burutu zen, 1918ko irailaren 1etik 8ra bitartean. Bertan 900 inguru kongresista batu ziren, eurretatik 50 irakasle. *Euskalerrriaren Alde* aldizkaritik jaso ditugu hurrengo hitzak, kongresuaren kronika zabaletik:

En las tribunas se han sentado medio centenar de profesores que han explicado durante ocho días lecciones relacionadas con la historia del País Vasco en todas sus manifestaciones, y los oyentes han llenado las aulas, ávidos de impregnarse de este espíritu vivificador que nace como alegre esperanza (Eusko Ikaskuntza / Congreso de Estudios Vascos, 1919).

1. irudia. Euskalerrriaren Alde aldizkariaren azala

Lehenengo kongresu hau garrantzi handiko gertaera izan zen, euskal irakas-kuntzan eragin handia izango zuena. Kronikek diotenez kongresuaren inguruan bestelako ekintzak ere izan ziren:

se han exhibido obras de pintura, de escultura, de arquitectura, de mueblaje típico, brotado de las manos más hábiles del país, y los jardines, remozados, han vuelto a ser delicia de los ojos (Eusko Ikaskuntza. *El Primer Congreso de Estudios Vascos*, 1919).

Gertaera kulturala ez eze, soziala ere izan zen.

Oñatiko kongresu hartan askotariko gaiak azertu ziren, hurrengo zazpi atale-tan bildu zirenak: Zientzia politiko eta sozialak, Arraza, Hizkuntza, Historia, Artea, Irakaskuntza eta Eusko Ikaskuntza.

Beste guztiak garrantzizkoak izan arren, lan honetan irakaskuntzaren gaineko atala erabiliko dugu, zeren euskal curriculumaren eraikuntzan izan duen eragina

garrantzi handikoa dela uste baitugu. Elorza, Elizalde, Landeta, Urabayan, eta Adelina Méndez de la Torre izan ziren ponenteak. Elorzak aurkezpena egin ondoren, Luis Elizalde “Irakaskuntzaren arazoak Euskal Herrian” azaldu zuen; Eduardo Landeta “Eskolaren egoeraz” mintzatu zen; Leoncio Urabayan “Euskal eskolako irakaslea” mintzagai hartu eta maisu-maistren prestakuntzaz aritu zen, arazoak eta erremedioak azalduz. Adelina Méndez de la Torre “Lehen Hezkuntza berria Euskal Herrian” gaia aztertu zuen. Bestalde, Adelina Méndez de la Torre izan zen emakumezko hizlari bakarra 50 gzonezkoen artean. 1920an Iruñean egin zen bigarrenen María de Maeztu eta Ana María Sanz izan zituen lagun hezkuntza atalean.

Amaieran Irakaskuntza Atalaren batzarra egin zuten, ondorioak eta proposamen berriak planteatuz.

2. irudia. Irakaskuntza arloko hizlariak (Estornés, 1983)

Luis Elizalde

Eduardo Landeta

Leoncio Urabayan

Julián Elorza

XIX. mendearen amaieran sortutako “Eskola Berria” izeneko mugimendu pedagogikoaren eragina agertzen da Oñatiko kongresuan aritu ziren pedagogoen ekarpenetan. Arrienek (1987: 116) dioenez hemengo pedagogoen harremanetan zeuden Europakoekin, Ferriere, Montessori, Decroly eta abarrekin, eta testu-liburugintza modernoa zerabilten, bai pedagogikoki eta didaktikoki eta baita diseinuan ere. Euskararen irakaskuntzarekin, eta, oro har, irakaskuntza elebidunarekin arduratuta agertzen dira sasoi horretan. Olanok eta Landetak, besteak beste, Europan erabiltzen den irakaskuntza elebidunerako eredu eta moduak aztertu nahia erakusten dute baita bertorako baliagarriak izan daitezkeen irtenbi-deak eta aplikazio zehatzak aurkitzekoa ere (Landeta 1919, 1923, 1932; Olano, 1936). Europa da ereduia euskal liburugintzan ere.

Europa osoan indarra zeukan “Eskola Berriak” berritasun pedagogikoak eta psikologikoak ekarri zituen, metodologia desberdinak proposatu zituenean. “Eskola Berria” deituak eskola tradizionalaren planteamenduaren aurka eginez, ikaslea prozesuaren ardatz bihurtu nahi zuenez, hortik dator “eskola aktiboa” ere deitu izatea. Gainera, orain ere orduan esanekoa berriro aldarrikatzen ari gara, pedagogo haien esanekoak ez dira zahartu eta. Eskola hori Ingalaterran sortu eta Belgika, Frantzia, Alemania, Suitzan, Europako herri askotan zabaltzen zen. Hala dira ezagunak, Maria Montessori, Adolphe Ferriere edo Ovide Decroly, zeinen izenak eta ekarpenak guregana ere heldu dira.

3. irudia. Maria Montessori

pedagogoa

[<http://nuevomundomontessori.com>]

4. irudia. Ferriere-n

liburutariko baten azala

Hona orduan aldarrikatu ziren printzipio batzuk:

- Eskolak aktiboak izan behar du, ikaslearen jarduna ezinbestekoa da, baita bere autonomia ere.
- Ikasleak eguneroko bizimoduari aurre egiten ikasi behar du.
- Beraz, edukiak eta jarduerak aukeratu eta antolatzerakoan ikaslearen interesak funtsezkoak dira.
- Irakaslearen zeregina garrantzizkoa denez, bere prestakuntzak hobeak izan behar du.

Gure egunotan Konstruktibismo deitzen duguna, uler daiteke, eskola aktibo berrian haurri bere kabuz jardun, pentsatu eta egiteko eman zitzaizkion askatasunen deribazio ia natural bezala. Horrez gainera, proiektuetan oinarritutako metodologia ere Ovide Decrolyk osatu zuen hartatik dator. Eta Maria Montessoriren metodoa mundu zabalean dago hedatuta, hain zuzen ere leku askotan funtzionatzen duten Montessori eskoletan.

Landetak (1918: 177) lehen hezkuntzaren egoeraz mintzatuz, honela dio, “bide okerretekin gabilta, uste dugunean umea ontzia dela eta jakituria ontzi horretara isurtzeko zerbait; umea ez izanik gainera bere ikastearen eragile”. Landetaren hitzak dira, kongresu hartan esanekoak, eskolaren egoera aztertu zuenean. Azaldu zuena izan zen, lehen hezkuntzak Bizkaian zeukan egoera, beharrianak eta konpontzeko gaiak. 1910ean 46.334 ikasle zeuden eta eskolen egoera ona zen. Azaldu zuenez, Bilbon eskola-eraikuntzak egokiak ziren, baina herri eta auzoetan eskolak falta dira, eta gehiago eraiki diren arren, hango ikasleak eskola oso urrun dute. Dena dela, kexu da, instrukzioari begiratzen zaio-lako, ikasleen formazioari ekin beharrean. Landetak Aldundien arteko akordioa eskatu zuen, eskolak eraikitzeko eta ikaslearen ibilbide akademikoa antolatzeko. Irakasleen prestakuntza akademikoari dagokionean, euskara eta euskarazko irakaskuntza antolatu beharra aldarrikatuz, Bizkaiko Aldundiari maisu-maistra euskaldunak prestatzeko eskatzen dio.

Dakigunez, Oñatiko kongresu hartan pedagogia berriaren oinarriak aztertu ez eze egituratu ere egin zituzten. Besteak beste, Euskal Herriko eskoletako irakaslearen prestakuntzak nolakoak izan behar duen ere definitu zuten. Urabayan, Iruñako Magisteritza Eskolako irakasle zenaren hitzetan, Barcelonan eta Geronan 1915ean eta 1917an sortutako katalanaren katedrak eredutzat hartu behar dira, eta hemengo Maisu-maistren eskoletan euskarazko katedrak abiarazi, irakasle euskaldunak behar dira eta. Oñatiko kongresuaren ostean testuliburu asko sortu baziren ere, laster etorri zen Valladolid-eko errektorearen oharra, gaztelania eta bere gramatika irakasteko agintzen zuena. Urte batzuk beranduago –1931n–, euskarazko hezkuntza berriro onartua izango zela uste zen arren –Katalunian orduko onartua zegoen eta– ezetza etorri zen, ez zen onartu. Horren kariaz elebitasunari buruzko *Eusko Biltzarra* antolatu zuen Euskaltzaleak izeneko elkarteak Donostian eta Bilbon. Irakasle asko bildu ziren Europa osoan kezka eta interesa sortzen zuen elebitasuna eta irakaskuntza gaiak aztertzen ziren hitzaldi haietara. Anizeto Olanori –Migel Altzori– egokitu zitzaion hizkuntzaren gaineko gora beherak argitzea, zeren

Eusko Ikaskuntzako Pedagogia Sailekoa izanik harremanetan baitzegoen, gai horietan adituak ziren Bovet, Davies eta beste batzuekin, Europako Unibertsitateetan irakasle zirenekin. Olanoren ustetan hizkuntza da herriaren arima eta maisu-maistrak dira arima horren arkitektoak. Olanok, Etxegaraik, Landetak eta Ariztimuñok *Lucha de idiomas en Euskadi y Europa* liburua argitaratu zuten *Eusko Biltzarra* haren ostean. Bertan euskara irakasteko erabili behar diren metodoak azaltzen ditu Olanok, horretarako behar diren oinarri pedagogikoak zein psikologikoak argituz. Hizkuntza eta irakaskuntzaren gaineko azalpen zabala eskaintzeaz gainera, euskararen eta kulturaren biziraupena dute gogoan liburu horretan.

5. irudia. Anizeto Olano

Ondo pentsatuez gero, Nihil novo sub sole, ezen egun ere antzeko eskariak egiten jarraitzen baitugu.

3. 1993: EUSKO IKASKUNTZAREN GASTEIZKO KONGRESUA

Indarrean daukagun curriculumari dagokionean, 1990eko hezkuntza legera jo behar da haren oinarria aurkitzeko. Izan ere, LOGSEtik LOEra bidean ginen, azken honetatik eratorritako curriculum ofiziala noiz onartuko zain. Eta hain zuzen Eusko Ikaskuntzaren XII. Kongresuaren gaietariko bat Hezkuntza lege berria izan zen.

1993an Eusko Ikaskuntzak 75.urteurrena ospatu zuen. Eginkizunen artean XII. Kongresua deitu zen “Euskal Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean” lemapean. Lema horrek adieraztera ematen duen egoera honelakoa da: Gerla Zibila, Bigarren mundu Gerla eta Frankismoa pasatuta hirurogeita hamabost urteren ondoren, Hego Euskal Herria Espainiako Autonomietan antolatutako sisteman murgildurik aurkitzen dugu; bi elkarte desberdinduz, Euskal Autonomia Erkidegoa eta Nafarroako Foru Komunitatea. Dena dela, denbora berrietako antolaketa politiko-administratibo berriek bide eman zuten Eusko Ikaskuntzak, berriz ere, Hezkuntzaren inguruko hausnarketari hel ziezaion. Eusko Ikaskuntzako Lehendakariordea zen Joseba Agirreazkuenagak (1995: XV-XVI) orduan plazara-tutako asmoak, gaur egun ere aipagarriak dira:

Euskaldunak guztiz integraturik gaude ezagupena erdiestea helburu duen mundu mailako komunitate berri honen baitan, baina gure iragana, tradizioa eta mundu ikuskera promozionatzen jakin behar dugu, denen onerako eta inor gutxietsi gabe. Informazio berriek kulturen bioaniztasuna sakontzeko eta aberasteko balio dezakete. Gure kultur produkzio berezia landu eta babestearren, komunitate eta planeta mailako sare honetan sartua izanik, premiazkoa dugu gure hezkuntza sisteman ematen diren edukiak aztertzea eta malgutzea. Hartara, ez genuke gure eguneroko errealitate soziokulturala kolonizatuaren beldurrez ikusi beharko baizik eta naturaltasun osoz, zeren eta aniztasuna, hain zuzen ere, mundu osoari egiten dizkiogun ekarpen esanguratsuetariko baita; ematen ohitua dagoena beti baitago hartzeko prest.

Horretara dator Eusko Ikaskuntzak Euskal Ikasketak aztertzearen beharra, eta Kongresua bera.

Eusko Ikaskuntza euskal gizartearen eta komunitate zientifikoaren adierazle eta bitartekari izateko asmotan sortu zen arren, bide nekeza izan du XX. mendean zehar bere eginkizuna bete ahal izateko. Hamazazpi urte igaro ondoren, ezer gertatu ez delakoan, aparteko gaurkotasuna dutelako, dakartzagu atzera ere, Agirreazkuenagaren esanak:

Dena den, zientzia tradizioa ezin garatuko da, horretaz ziur gaude, asmo horrekin bat datozen erakundeek laguntzarik gabe. Eta Euskal Herrian, dena esan beharra dago, zientzia erakunde propioek ez dute tradizio luzerik izan. Gabezia hau, logikoa denez, gure giza kapitalean sumatzen da, gure bizitza soziopolitikoak erakusten duenez. Gaurko egunean ere, gure irizpide-eragileek lotsa handirik gabe jarri ohi dute agerian beren ezjakintasuna, bai euskal gizartearen orainari eta bai iraganari dagokionez. Agian ez dute tradizio komunean hezteko aukerarik izan eta, ondorioz, ito egiten dira beren erreferentziei dagozkien gorabehera ideologikoen neurriko kutxatiletan eta ez dirudi gutxieneko oinarri komunak osatzeaz gehiegiz arduratzen direnik. Euskaldunen arteko gutxieneko komun hori erdiesteko dago, gutxienez ikerlarien eta beste irizpide-eragileen artean, halakoentzat Euskal herriak, geografia erreferentzia izateaz kanpora, ez baitu apenas eraginik gainerako alorretan. Beste zenbat herrialdetan, aldiz, beren kultura produkzioaren eta zibilizazioaren azterketa, hura lantzea eta haren kritika neurritz eta eraz sustatu egiten dira, hala unibertsitatean nola erakunde zibiletan, balio komun batzuk sortzearen inguruko kontsentsuak dakarren gizarte eta ekonomia onura baloratu egiten

baita. Premisa horiek ontzat emanik, gai orokorreki buruzko Eusko Ikaskuntzak egiten dituen Kongresuak ahalegin bat dira komuneko euskal erreferentzia lortzeko prozesu horretan (1995:XV).

XII. Kongresu hartara joandakoen artean Euskal Autonomia Erkidegokoak, Nafarroako Komunitatekoak eta Iparraldeko kideak zeuden. Han ziren UPV/EHUko irakasleak, Deustuko Unibertsitatekoak, UNEDekoak, Nafarroako Unibertsitatekoak, Bordele eta Paueko Unibertsitatekoak, Baionako Euskal Ikasketetan partaide direnak, baita Ipar Ameriketakoak ere. 299 hezkuntza munduko eragile zuzenak bildu ziren, eta bertan inoiz bildu den ekarpen zientifikorik gehien bildu zen, 109 txostengile osatu arte, eta horiei 11 komunikazio libre gaineratu zitzaizkien.

“Euskal Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean” izeneko kongresuaren antolaketa bost ardatz nagusitan banatu zen:

- Lehenik, hiru ponentzia orokor.
- Bigarren, curriculumaren edukien azterketa egiten da bost ezagutza arlo ez unibertsitarioen inguruan: Natur Zientziak, formalak eta esperimentalak; Gizarte Zientziak, Geografia eta Historia; Hizkuntza eta Literatura; Gorputz, Musika eta Arte Heziketa; Teknologia.
- Hirugarren, unibertsitateko irakaskuntzan egiten ziren ikerketak eta irakaskuntzak aztertzen dira, euskararen erabilera akademikoa, eta ikerketa gune ez unibertsitarioen azterketa.
- Laugarren, orduko Hezkuntza erreformak berrikuntza bezala proposatzen zituen Zehar Lerroen azterketaren ingurukoa lantzen da.
- Bosgarren, dokumentuen, testuliburuaren eta eskola materialen erakustaldia.

Nafarroako Hezkuntza eta Kultura Saileko Kontseilaria zen Javier Marcotegui Jaunak (1995: XLII) orduko egoeraren garrantzia azpimarratu du; LOGSE legearen ezarpena egiteko ordu historikoa dela dio, aurreko LGE (1970) legearen oinarriak gainditzeko eta zuzentzeko ordua, alegia. Horretara datoz hurrengo hitzok (1995: XLIII):

De ahí la necesidad de aplicar la LOGSE, aplicarla decididamente y aplicarla para el bien de la Comunidad. Se requiere para ello diseñar con fundamento el camino académico que es preciso recorrer. A la comunidad científica corresponde trazar las líneas maestras de este camino cuyos perfiles están genéricamente contenidos en la Ley. A la comunidad educativa (docente) llenarlo de contenido, perfilarlo a la realidad social del entorno en el que se desenvuelve, del centro, y del aula donde se va a hacer efectivo, e, incluso por mor de las aceptaciones curriculares, del alumno. A esta comunidad, según la ley que recoge el principio de autonomía ya no sólo le corresponde encontrar la metodología sino el diseño de los currículos escolares. Por tanto, una de las múltiples dificultades que más asaltan en el camino de la aplicación de la LOGSE es el encuentro entre ambas comunidades para conseguir el mayor grado de sinergia posible.

Gaur egun, horrelako harremanik ez dago, gehiago esateko uko egiten zaio Nafarroako materialetan adibidez, Euskal Autonomia Erkidegoaren aipamenik egiteari.

Euskal Autonomia Erkidegoko Eusko Jaurlaritzako Kontseilaria zen Fernando Buesak, aparteko ahalegina egin beharra aipatzen du Hezkuntzaren modernizazioa lortzeko, Espainia mailan eta baita Euskal Autonomi Erkidegoan ere. Berrikuntzen artean EAEko Curriculum Diseinuen osaketaren ingurukoak dira aipagarri (1995: XLIV):

De acuerdo a esta distribución de responsabilidades, el Gobierno Vasco, a propuesta del Departamento de Educación, define los Diseños Curriculares Base de la Comunidad Autónoma, correspondientes a cada Etapa Educativa, en los que deben estar recogidas las enseñanzas mínimas obligatorias para toda España.

Hau zehaztera, Jose Antonio Ardanza Lehendakariaren hitzak datoz. Euskal Herriko egoeran oinarritzko bi zatiketa aipatzen ditu, biolentziarena eta identitate kolektibo edo nazionalena. Azken hau gainditzeko dio, bertoko edukiak hezkuntzan lantzearen berrikuntzak bideratu beharko luke nonbaitekoa izatearen sentimenduen heziketa, (1995: XLVI):

La contextualización de la enseñanza en nuestro propio contexto cultural, la familiarización con nuestro propio pasado, con nuestras tradiciones, con nuestras expresiones artísticas, sociales e institucionales, deberá ir creando a la larga unos sentimientos compartidos de pertenencia común, que no resulten incompatibles, sino complementarios, con otros sentimientos de pertenencias múltiples. Deberá contribuir, en última instancia, a desdramatizar y des-problematizar todo aquello que afecta a nuestra común pertenencia nacional.

Ohartzen garenez, agintarien hitzek estatuak onartutako curriculumaren zehaztapena aipatzen dute, estatuak berak markatutako erkidegoetarakoa. Eta han bildutakoek, curriculumaren izaeraz galdetzen dute, curriculum horren bidez irakatsiko dena nola lotuko den euskal gaiekin.

“Eusko Ikaskuntzak curriculumean. Amaigabeko gai baten iragana, oraina eta geroa” izenaz aurkeztu zuen ponentzian, Fermin Barcelók Euskal Herriak duen errealitatea curriculumean lan dadin eskatzen du. Egoeraren hausnarketa eta marko legalaren azterketa eginez, ondoren, hiru galdera egiten ditu: zergatik, zer eta nola eusko ikaskuntzak curriculumean? Lehen galderaren erantzunean multikulturalismoa eta interkulturalismoa defendatzen diren sasoia da, baina, euskal ikaskuntzen presentzia hezkuntza curriculumean defendatu beharrak eskubide arazoetan kokatzen da (1995: 19): “Beraz, badugu gure defentsarako arrazoi bat: besteak adina berdintasun-aukera”. Bere hitzetan

Erreforma honek lortu nahi duen gauza bat hau da: eskolan lantzen diren gaiak ingurunearekin lotuta egotea, inguruko gizartean ematen diren eskakizun kulturei erantzuteko.

Asmoak oso handiak eta baikorrak ziran erreformaren aurrean, behinik behin, eta galdera zehatzak eta sakonekoak aipatzen dira lan honetan (1995: 21-22):

Zer euskal ikaskuntza curriculumean, zein euskal kultura, zein hezkuntza kultura? Erantzunak ordea, kontrajarriak dira. Edonola ere, gutxieneko adostasunera heldu beharko dugu:

- Lehenengoa, eskola eta ikerketa-munduen artean dibortzio luzea eman dela... eta eskolari ezin zaiola materialak sortzea eskatu.
- Bigarrena, curriculum-materialen arloan azken hamabost urte hauetan politika ezberdinak eman direla, eta politika horien fruituak aztertu beharko liratekeela. Politika hitzarekin esan gura dena da administrazioaren jokabidea, subentzioen politika, bertoko eta kanpoko argitaletxeek bete dituzten zuloak eta daramatzaten bideak, irakasle-taldearen zeregina... Nafarroako edo Euskal Elkartearen administrazioek jokatu duten papera, esaterako, nahikoa ezberdina izan da arlo honetan, eta politika bakoitzak ondorio ezberdinak izan ditu.
- Eta hirugarrena, Euskal Herriaren irakasteko dagoen materialei buruz ikuspegi erabat ezberdinak daudela, iritzi kontrajarriak ez badira. Normalean, euskaraz dagoen materialean oinarritzen gara iritziak emateko. Euskaraz eta kantitateaz. Ez dakit zein urtetan hainbat testuliburu argitaratu zirela euskaraz; gaur, ordea hainbat gehiago: EIMaren datuak, edo Juan Mari Torrealdai urtero eman dizkigunak, edo Hizkuntza Politikarako Idazkaritza Nagusiak noizbehinka ematen dituenak ikusi besterik ez dago, denbora gutxian izugarritzko gorakada eman dela konturatzeko. Badirudi material ugaria dugula.

Gauza bat da, dena dela, argia ikusten duten materialen kopurua, eta bestea horietatik zeintzuk erabiltzen diren eta zer nolakoak diren. Eusko ikaskuntzak nola dauden, edo ez dauden, islatuak ikusteko materialen irudiak, estereotipoak, edukien pisu erlatiboa eta abar aztertu beharko lirateke. Emakumeen trataera aztertzeko, esaterako, egiten hasi diren bezalakoak.

Izan ere, curriculumean proposatzen diren edukiak testuliburuetan eta material curricularretan islatzen dira, eurak baitira curriculumaren zehaztasunik handiena. Lan honetan egungo curriculum XX. mendearen hasieran proposatu zenarekin alderatuko dugu, 1918ko kongresuaren ostean argitaratu ziren testuliburuaren eta gaurkoen arteko desberdintasunak argitu nahian, itxurari zein edukiari dagokionean.

4. TESTULIBURUA DA BENETAKO CURRICULUMA

Jakina da irakasleek irakaskuntzaren planifikazioan zein irakaskuntzaren garapenean testuliburua erabiltzen dutela, oso lagungarriak direla euren lanaren prestakuntzan. Ikasgelako programazioa irakasleek burutzen dutela esaten denean, ezin ahaztuko dugu, irakasleek testuliburua dutela oinarritzko tresna eta liburua dela programazioaren zentroa. Curriculum ofizialaren interpretazioa egiteaz gain, ikasleak ebaluatzeko balio duten ariketak ere bertan proposatzen dira. Curriculum ofizialaren irakurketa baino ez da testuliburua, irakaskuntza bideratzeko sortua. Mundua ulertzeko era bat aurkeztzen dute, bai testu idatziaren bidez zein ikonografian. Kode biak erabiliz mezua indartu egiten da, horrela, eragin handia izango du ikaslearen ezagutzaren eraikuntzan.

Azkenean, liburuan datorrena izango da eskolan irakatsi eta ikasiko dena, Applek dioten moduan (1996: 24), “son el artefacto que constituye el curriculum real en la mayoría de las escuelas”.

Edozelan ere, garaian garaiko eskola testuliburuan islatzen da. Eskolaren ibilbidea markatu du liburuak, bertan egiten dena ordenatuz. Horrela bada, eskolaren memoria legez har daiteke, sasoian sasoiko curriculumak testuliburuan erretratatzeko direlako. Choppinen esanetan (2000: 113), testuliburuan gizarteak bere buruaz eman gura duen irudia islatzen da, ispiluan bezala.

Testuliburuetan islatzen den curriculumak, besteak beste, eskolan garatuko den aukera kulturala da, “aukera politikoa dago –esanahi kultural eta soziala daukana– derrigorrezko irakaskuntzarako markatzen den edukia erabakitzerakoan” (Gimeno Sacristán 1988: 20). Eskolan landuko den kultura da, beraz, curriculumak. Eta eskolan eta curriculumaren bidez landu nahi den proiektu kulturala edukietan zehazten da. Beraz, aspektu desberdinek osatzen dute curriculumak, eta izaera konplexua dauka. Ez da ikasleek ikasi beharrekoa hutsean, kulturaren transmisioan ere paper izugarri garrantzizkoa betetzen du eta. Lerenaren (1985: 115) hitzetan, kultura legitimoaren kontserbazio funtzioa betetzen du.

Sasoi guztietan eztabaidatu da eskolaren bidez transmititzen den ezagutza, kultura nagusiak, lekuan lekuko kultura txikiak albo batera uzten dituelako. Dávalak (1997: 610) dionez –XX. mendearen hasierako egoera azalduz–,

la realidad escolar y educativa continuará estando dominada, como denunciarían los personajes ligados más o menos al nacionalismo vasco, con un magisterio español que desconocía la lengua del País, y por unos contenidos curriculares que no sintonizaban con las aspiraciones nacionalistas. (...) Las fuerzas políticas del nacionalismo y sus organizaciones aunque no podían aspirar a introducir el euskara en la estructura de la escuela existente, promovieron experiencias paralelas: ikastolas, escuelas de barriada, escuelas vascas... Alrededor de estas experiencias surgirán los libros de texto escolares, concebidos para una población vascoparlante y cuya escolarización se lleve a cabo en euskara.

6. irudia. Txomin ikasle, 1931

7. irudia. Xabiartxo bizkaieraz

Egoera honetan, Euskal Ikaskuntzak Oñatin 1918an burututako kongresuan, Euskal Herriko geografia eta historia irakatsi beharra azpimarratzen da, horretarako behar diren liburuak eta materialak sortuz. “Euzkel ikaste-idaztiak yardesteko biderik onena, Batzar Zati honen aburuz, yostaldiak egitea litzake...” (Eusko Ikaskuntza, 1. Kongresua, 945).

8. irudia. Umearen laguna 1931

9. irudia. Pisia 1935

10. irudia. Lutelestia 1932

11. irudia. Kimia 1936

Horrexegatik argitaratu ziren eskolarako liburuak, euskarazko irakaskuntzarako behar zirelako. Bertan jaso zen sasoiko “euskal curriculuma” euskaraz landuko zena bertoko eskoletan. 1918ko kongresuaren ostean Bizkaiko Foru Aldundiak zabaldu zituen auzo eskoletarako onartutako araudian agertzen da sasoi hartako curriculuma:

el cuadro general de enseñanza abarcará las siguientes materias: Instrucción religiosa y moral, Lectura y escritura, Aritmética y geometría, Urbanidad e higiene, Geografía, Historia, Gramática castellana, Ciencias físico-naturales, Dibujo, Nociones de derecho, Solfeo (Reglamento de las Escuelas de Barriada de Vizcaya 1923, art. 61).

Herriaren izaeraren arabera, nekazaritza, arrantza, industria edo merkataritzaren gaineko gaiak ere landuko dira.

1936 gerra etorri arteko sasoi hartan 7 eskola liburu argitaratu ziren, denak Eusko Ikaskuntzaren kongresuan ikusitako beharrianen arabera ekoiztu zirenak.

Ordukoak dira *Xabiertxo*, *Sabin Euskalduna*, *Umearen Laguna*, *Lutelestia*, *Txomin Ikasle*, *Pisia* eta *Kimia*. Sasoi horretan, 1936ra bitartean, euskaraz ekoiztutako testuliburu guztien egileak euskaldunak ziren, eta euskaraz idazten zuten, Bernardo Estornesen kasua salbuespen, *Sabin Euskalduna* liburua Agustin Zumalabek gainbegiratu eta itzuli baitzuen. López Mendizabal, Permin Iturriotz zein Gabirel Jauregi, egile euskaldunak eta euskaltzaleak ziren. Egileak ez eze, irudigileak ere hemengoak ziren eta hemengo argitaletxeetan agertzen; liburua oso osorik ekoizten zen hemen, hasieratik amaierara. Sasoi honetako marrazkilaririk ezagunena –gure laginean bera da ia marrazkilaria bakarra–, Txiki da. Erresuma Batuan jaio eta hil zen arren, Euskal Herrian egin zuen lan gerra aurrean. Uriaren (1999: 26) esanetan, “umorea da artista honen ezaugarrietako bat, nahiz eta gerora gerrak eta atzerriak errotik moztuko zuten haren ibilbidea”. Txikiren irudiak Arteta, Zubiaurre edo Arrueren estilora hurbiltzen dira, bertako pertsonaien eta irudi kostunbristen tipologian. “Bereziki azpimarratzekoa da Txiki mende hasierako abangoardietako esperimentazio arrazionalistarekin lerrokatu izana” (Uria, 1999: 27), irudi sinplearen bidez esanahi handiko eredua darabilenak.

Bizkaieraz eta gipuzkeraz ekoiztu ziren liburu batzuk, ikaslearentzako ulergarriagoak izateko helburuarekin. XX. mendearen hasiera eta XXI. mendearena alderatuz gero, beti bere euskeraz argitaratutako testu-liburuei begira, ikusi duguna da, Bizkaiera konparaketa honetan galtzaile geratu dela, XX. mendearen hasierako horretatik, *Txomin ikasle*, *Xabiertxo*, *Pisia* eta *Kimia*, bizkaieraz moldatu zirelako; oraingoan artean, oster, Ibaizabal da ateratzen duen bakarra.

Orduko testugintzak helburu argia zuen: eskola umeei bere hizkuntzaren gramatika, bere herriaren geografia, historia, kristau dotrina, aritmetika, fisika zein kimikaren oinarriak nazionalismoaren ikuspegitik euskaraz eskaintzea, ideologia abertzale horren bidez biharko euskaldunaren oinarria eraiki zitekeelako.

Horrela, ba, orduko testuliburuak aztertu ditugu oraingoekin alderatzeko, lehengo curriculumaren eta egungoaren arteko berdintasunak edo desberdinta-

sunak mugatzeko. Hurrengo taulan bildu ditugu epe bietan euskaraz argitaratu diren testuliburuak.

12. irudia. Alderatu den lagina

1925-1936	2000-2006	
Xabiertxo 1925	Ing.Ezg-Euskadi-Lagunartean-ZS	2002
Txomin Ikasle 1931	Ing.Ezg-Nafarroa-Lagunartean-ZS	2002
Sabin Euskalduna 1931	Inguruaren Ezaguera-Giltza Edebé	2002
Umearen Laguna 1931	Inguraren Ezag.-Nafarroa-Edebé	2002
Lutelestia 1932	Ing.Ezg-Kol.Xingola-Anaya Haritza	2002
Pisia 1935	Ing.Ezg-Kol.Xing.Nafarroa-AnayHaritza	2002
Kimia 1936	Inguruaren Ezaguera - Ibaizabal	2003
	Ingurunea Aurkitzen - Erein	2003
	Inguraren Ezag-5- Eleketan-Haritza	2003
	Ingurua 5 – Vicens Vives	2003
	Gure ingurua.Etnos proiektua. Giltza.	2006
	Gure ingurua. Aurrera Proik.Zub Sant	2006
	Inguruaren Ezaguera-AnayaHaritza	2006

Taulan ikus daitekeenez 1936ra bitartean zazpi liburu aztertu diren bitartean 2000tik hona 13 testuliburu arakatu dira. Oñatiko kongresuaren ostean baliabide didaktikoak behar zirela eta, hainbat sortu zirela onartu arren, azken urtetan, euskaraz, testuliburu asko argitaratu dela azpimarratu behar da. Taulan ikusten da Santillana, Edebé, Anaya, Vicens Vives, Ibaizabal eta Erein argitaletxeak direla azken epe honetan ekoiztu dutenak; Anaya-Haritzak 4 testuliburu plazaratu ditu, Edebék eta Santillanak hiruna, Vicens Vives, Ibaizabal eta Ereinek bana baino ez dute egin. Anaya argitaletxearena da ekoizpenaren % 30, Edebéri eta Santillanari % 23na dagokien bitartean. Erein, bertoko argitaletxea denak, euskarazko ekoizpenaren % 8 baino ez dagokio.

13. irudia. Zubia-Santillana 2006

14. irudia. Giltza-Edebé 2006

Argitalpenen urteari bagagozkio, Santillanak, Edebék eta Anayak 2002an argitaratu zuten arren, 2006an berriro atera dute testuliburu berria. Bitartean, epe berean, Vicens Vives-ek, Ibaizabalek eta Ereinek testuliburu bakarra argitara dute, 2003an.

Konparaketarako aukeratu ditugun 2000tik aurrera argitaratu direnak dute berebiziko garrantzia guretzat, bi arrazoi nagusirengaitik: batetik, estatuak hezkuntza sisteman eta -bide batez- testuliburuetan izan duen nagusitasuna aldatu egingo delako; Europako legediaren eragina da aldaketa dakarrena, hain zuzen ere, 2007rako legegintzaldi berria ekarriko duena. Bestetik, 2000. urtera arteko datuekin alderatzeko aukera ematen digu, ordutik honako testuliburuetan aldatu, moldatu edo berritu diren edukiak zeintzuk diren mugatzeko.

5. TESTULIBURUEN ITXURAZKO ALDAKETAK

Testuliburuak -zein gainontzeko baliabideak-, asko aldatu dira. Testuliburu modernoan munduan teknologia berriek eragin handia izan dute, eta moldiztegiak eta ikonografia modu berriak guztiz eraldatu dute liburua. Testuliburuak izan duen garapenean, teknologiak, pedagogiak eta psikologiako teorizazio berriek ere izan dute eragina. Hurrengo lerrootan azaletik barrurako ibilbidean gertatu denaren berri emango dugu. Azaletik abiatuta, ondoko irudietan alderatu dira 1936ra arteko sasoiko estiloko liburua eta egungoa; bien arteko desberdintasunak tamainan eta ikonografian daude.

Azalaren itxura aldatu egin dela ikus daiteke, batean marrazki bakarra erakusten da, testuliburu osoan protagonista izango denaren irudia. Bestean ikus daite-

keena, oster, irudi multimedia da, elementu desberdinez osotua. Teknologiaren erabilerak testuliburuaren diseinuaren aldaketa dakar, azalean zein barnean. Kolorea, maketazioa, espazioaren erabilera desberdina agertzen dute, euskarri multimedia guztiekin gertatzen denaren antzera.

Testuliburu bien neurriak ere aipagarriak dira. Lehengoek neurri desberdina duten bitartean –13,5 x 20; 16,8 x 24 edo 18,8 x 24 batzuk aipatu arren–, oraingoak 23 x 28,5 zentimetrotakoak dira, eta neurri hau estandarra da, argitaletxe gehienak darabiltena.

15. irudia. Sabin euskalduna

16. irudia. Anaya-Haritz 2006

Barruko orrien arteko desberdintasunak agerikoak dira. Liburu zaharretan ikono bakarra darabilte, orriaren goialdean kokaturik; testu idatzia ikonoaren azpian dago. Orduko liburuetan testu idatziak zeukan garrantzi handiagoa, askotan orriaren erdia baino gehiago okupatuz. Ikonoari, oster, leku txikiagoa ematen zitzaion. Testuliburu gehienetan ikonoa goian eta testua azpian aurkitu ditugu. Salbuespenik ere bada, batzuetan orriaren behealdean aurkitu ditugu eta. 2006an argitaratutako eskuman agertzen den testuliburu horretan, ikonoa eta testuak ez dute leku finkoa; kokapena aldakorra da eta, askotan testu idatzia baino leku handiagoa ematen zaio.

17. irudia. Txomin Ikaslea, 1931, 53 or.

18. irudia. Inguruaren ezaguera, Anaya-Haritz, 2006, 27 or.

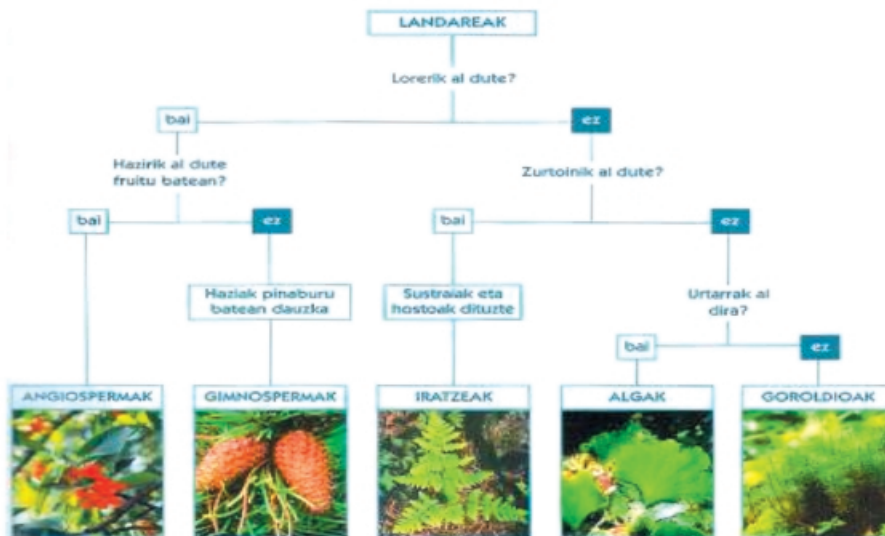
Ikono kopuruari dagokionean, ikono bi dira, bataz beste, egungo testuliburu-
 ruetako orri bakoitzean erakusten direnak. Tamaina eta kolore askotakoak dira
 gainera, teknologia multimediak aukera asko ematen baitu testuliburuaren ekoiz-
 peneari.

Oraingo testuliburuetan, euskarri multimedian egiten den antzera, ikonoa
 idatziz adierazten dena laguntzeko erabiltzen da. Teknologia multimedia erabil-
 tzen da testuliburu-
 etako ikonoak osatzeko. Irudia, kolorea, argazkia, koloreetako
 marrak, koloreetako koadroak... elementu bat baino gehiago darabilte ikono
 berean. Euskarri desberdinak erabiltzen dira ikonografia osatzeko. Argazkia eta
 marrazkia dira –sasoi guztietan– gehien erakusten direnak; lehen epeko liburue-
 tan marrazkiaren maiztasuna % 73,10era heltzen den bitartean, argazkia
 % 9,14an geratzen da. Oraingoetan, ordea, argazkia da nagusi % 47ko maizta-
 sunarekin, nahiz eta marrazkien presentzia nabarmena den % 34ko maiztasuna
 dute eta.

Testuliburu-
 etako ikonografian ohikoak dira leku bateko edo besteko mapak,
 herri edo hirietako planoak zein era askotako grafikoak. Komikiak ere eduki des-
 berdinak jorrazteko euskarri dira, nahiz eta maiztasun gutxikoak diren.

Azpitarratzekoa da eskemari sasoi guztietan ematen zaion garrantzia, % 20
 inguruan erakusten baita. Azken urte hauetako testuliburu-
 etan aurkitu duguna da kontzeptuen eskemak gero eta gehiago erabiltzen direla, gaiaren laburpenak
 egiteko zein ikasleak osatzeko ariketa moduan. Hurrengo irudikoan testua eta
 argazkiak nahasten dira, berau Vicens Vives argitaletxearen liburuan, 35. orrian
 aurkitu dugu.

19. irudia. Kontzeptuen eskema, Vicens Vives 2006

6. TESTULIBURUETAKO EDUKIARI DAGOZKION BERRIKUNTZAK

Eskoletan jorratzen den benetako curriculum argitzeko helburuarekin, gure lanetan 300etik gorako aldagai mugatu dira, ikusteko, horietako zeintzuk agertzen duten maiztasunik handiena. Horrela, edukirik erabilien rankinga osatu dugu, alderatuz XX. mende hasierako edukiak eta oraingoak.

Hurrengo taulan sasoi bitako edukirik erabilienak jaso ditugu.

20. irudia. Aldagaien rankinga epeka

1936ra arte		2007ra arte	
fisikoa	25,74	Fauna	15,64
makina	20,33	Landaretza	13,61
gizonezkoa	18,02	Heldua	12,37
energia	17,50	Historikoa	12,18
paisaia	12,87	Paisaia	10,47
prozesua	11,97	Gizonezkoa	10,20
heldua	11,45	Makina	10,00
fauna	11,07	Gorputza	9,93
fisiko-kimikoa	10,04	Mistoa	8,73
elektrigintza	8,49	Haurra	8,71

Taulan agertzen diren edukietatik ondoko hauek azpimarra daitezke:

1. Paisaia elementu komuna dela, lehenengo epean fisikoa dela eta azkenengoan fauna eta florari lotuta dagoela. Paisaia eduki gorakaria izan den arren 2000. urtera arteko testuliburuetan, handik gorakoetan behera egin duela apur bat, % 12,87tik % 10,47ra joan da eta.
2. Energia, elektrigintza eta makinak garrantzizko edukiak zirela XX. mende hasierako curriculumean, oraingoetan makinen presentzia erdira etorri dela.
3. Testuliburuetan ikus daitezkeen pertsonarik gehienak gizonezkoak dira, lehen bezala orain ere. Lehengo epean % 18,02ko maiztasuna dute; oraingoetan % 10,20ra jaitsi diren arren, gizonezko helduaren estereotipoa mantentzen da eskolan ikusten diren ikono gehienetan. Azken urteko testuliburuetan, gizonak eta emakumeak batera agertzen diren ikonoei garrantzi handiagoa ematen zaien arren, oraindik ere emakumeen presentzia urria da.
4. Pertsonen adina dela eta, esan dezakeguna da, testuliburu hauetan pertsona helduak direla nagusi. Hala ere, azken urte hauetan umeak ugaritu egin direla ikonografian, haurren presentzia % 8,71era heldu baita.
5. Historiari buruzko edukiak gora egin dutela, lehenengo epean, 1936ra arte doanean, ez daudela erabilien artean, eta azkenengoan % 12,18ra heldu direla. Historia eduki gorakaria da gaurko curriculumean.

Testuliburuetan irakasten diren edukietan pertsona asko agertzen dira. Batzuk ez dira ezagunak, beste batzuk ordea, ezagunak ez eze ospetsuak ere badira, ingurune hurbilean zein maila zabalagoan edo unibertsalean. 1936ra arteko ikonoetan erakusten diren pertsona ospetsuen % 44 Euskal Herriari lotuta agertzen dira. 2000tik honakoetan, ordea, % 13 baino ez da Euskal Herriaren erreferentzia jorratzen.

Datu orokorretatik zehatzetara joaz, ikusi duguna da euskal curriculumari lotutako edukiak urrundu egiten direla goragoko taulako rankingean agertzen diren horietatik. Hurrengo taulan Euskal Herriari lotutako edukirik erabilienak adierazten dira.

21. irudia. Euskal Herriari lotutako edukiak epeka

1936ra arte		2007ra arte	
gizonezkoa	44,29	Paisaia	25,48
heldua	29,52	Gipuzkoa	18,25
paisaia	26,67	Bizkaia	15,59
baserria	14,29	Euskal Herria	13,69
nekazaritza	14,29	Araba	12,17

XX. mendearen hasierako testuliburuetan eduki horiek, Euskal Herria dutenak erreferente moduan, nekazaritzari lotuta zeudela ikus daiteke. Baserriak eta nekazaritza dira edukirik nagusienak, lanbide horretan ari den gizonezkoa ere hortxe agertzen dela. Oraingoetan, ordea, edukiok lurraldeari lotuago agertzen dira. Alde batetik, paisaiak maiztasun handia daukala ikusi dugu, ikonografiaren laurdenean erakusten baitira. Beste alde batetik, Euskal Herria bera % 13,69an agertzen den arren, Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabako lurraldeak duten presentzia garrantzizkoa dela azpimarratzekoa da.

Hurrengo irudia Santillana argitaletxeak darabil Gure Ingurua proiektuan, 108. orrian.

22. irudia. Paisaia

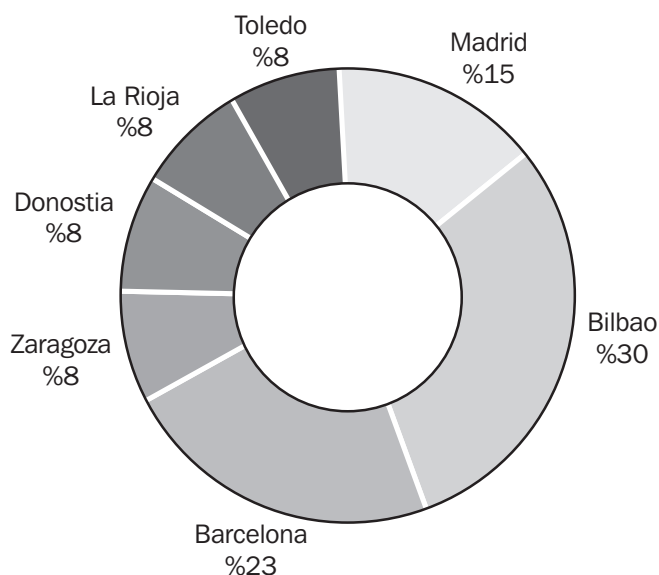

Aipatzekoa da curriculumean gora egin duten edukiak direla geografiari dagozkionak; historia ere eduki gorakaria dela adierazi dugu gorago, ez dago, baina Euskal Herriari lotutako edukien ranking horretan. Beraz, Euskal Herriari lotutako curriculumean, lurraldeak dauka garrantzi handiagoa historiak baino. XX. mende hasieran Eusko Ikaskuntzaren ekimenez argitaratu ziren testuliburuetan aurkitu duguna da, Euskal Herria baserria eta nekazal inguru hurbilagaz lotzen zela, sentzu sozilean ez geografikoan.

7. TESTULIBURUEN ARGITALPEN LEKUA

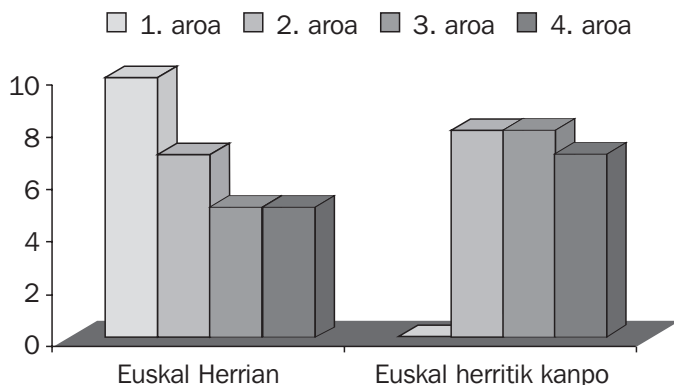
XX. mendearen azken hamarkadak hezkuntza lege berria dakar Hegoaldean, eta berarekin batera testuliburu berriztapena. Testuliburuak, zein bestelako baliabideak, egokitu egingo dira curriculum berriak mugatzen dituen ezagutza arloetara. Sasoi honetan kanpoko argitaletxeen esku geratzen da euskaraz argitaratutako ia merkatu osoa. Argi ikusten da 2000. urtetik honako testuliburuak, euskaraz argitaratu direnak, batzuk Bizkaian plazaratu diren arren, hemendik kanpokoak direla gehienak. Hurrengo grafikoan testuliburuaren argitalpen lekua ikus daiteke.

23. irudia. 2000tik honako testuliburuaren argitalpen lekua

Anaya edo Anaya-Haritz da Bilbon argitaratzen dituen argitaletxea, nahiz eta Toledon ere egiten duen. Santillanak, alderantziz egiten du, bakarra hemen eta gainontzekoak Madrilan; Vicens Vives La Riojakoa da, eta Ibaizabalek Zaragozan argitaratzen du. Edebé argitaletxeak Barcelonan plazaratzen ditu bere testuliburuak, denak. Zenbaki zehatzetara bagoaz, ikus dezakeguna da, testuliburuaren % 62 kanpoan argitaratzen dela eta % 38 baino ez dela hemen argitaratzen.

24. irudia. Argitarapen lekua XX. mende hasieratik hona

Euskal Herrian argitaratzen diren liburuak gero eta gutxiago direla ikusi dugu. XX. mendearen hasieran testuliburu gehienak hemen argitaratzen ziren arren, orain gutxi dira Euskal Herrian ekoiztutakoak. Euskarazko irakaskuntzan erabiltzen diren testuliburuak oinarritzat erabili ditugula gogora ekarriz, grafikoan XX. mendearen amaiera eta XXI. mende hasierako egoera jasotzen da, sasoi hau baita –Euskal Herriko hegoaldean–, 1990ean hezkuntza sistema arautu zuen LOGSE delakoaren eraginpeko aldia. Curriculumaren aldaketa aginduta dagoen arren, ez da oraindik gauzatu. Grafikoan testuliburuaren argitarapen lekuak adierazi ditugu; hor ikus daiteke euskarazko irakaskuntzan darabiltzagunak kanpoan ekoiztutakoak direla.

2000tik 2006rako epean arakatu ditugun testuliburu guztietatik Erein argitaletxearena eta Anayak plazaratu duen Eleketan izenekoa dira hemengo egileek sortutakoak. Zaragozan argitaratu den Ibaizabal etxearena Aztiri Itzulpen zerbitzuak moldatua da. Anaya-Haritzak plazaratutakoak Xabier Uriartek edo Arantza Etxebarriak itzuliak dira. Vicens Vives argitaletxearen liburuan Centro de Comunicación Internacional-eko Jon Arbizuk egina da euskarazko testua eta moldaketak. Zubia-Santillana testuliburuetako hizkuntza egokitzapena Elisabet González, Josu Garate et Josemi Hernandezek egina da. Edebé-Giltzarentzat Jose Moralesek egin ditu itzulpenak, eta hizkuntzaren zuzenketaren ardura Iñigo Roquek eta Miren Agur Meabek dute.

Beraz, testuliburu guzti horiek, gaur eskoletan erabiltzen direnak, euskaraz banatu arren ez dira euskaraz sortuak, kasu gehienetan itzuliak dira, eta batzuetan moldatuak.

Ostera, lehen aroko testuliburu guztiak hemen sortukoak ziren; hemen hemengo eskoletan erabiltzeko.

Sormen propioa nagusitzen da guzti horietan, ekimen edo saiakera soltea izanik ekoizteko erarik arruntena. Euskararen erabilerari begiratzen badiogu alde nabarmena ikusten dugu aro batetik bestera. Lehen aroan, testuliburu bere edukiaren bidez sozializazio-tresna bihurtzen zen. Liburuak, aldi beran, kultur biltegia zen eta euskararen ondarea. Liburuak euskaraz burutzen zen, euskal mundutik sortzen, belaunaldi berriei euskal mundua transmititzeko. Euskararen berreskurapena nahitaezkoa zen eta, berarekin batera, Euskal Herriaren nortasunari eutsi behar zitzaion. Horregatik, edukiak euskaraz burutu behar ziren, euskaraz lantzeko, kultura ezagutzeko eta aberria maitatzeko. Horrez gain, hiztegi gintza bultzatu nahi zen, jakintzagaiak euskaraz idatziz. Testuliburuaren hitzaurrean, askotan, egile askok euskararekiko zuten jarrera aditzera eman nahi zioten irakurleari. Herriaren aldarrikapen kulturalaren beharrianaz kontzientzia sortu nahi zen. Horren haritik, ezin ahaztu dugu Eusko Pizkundearen sasoiak dela eta auzo-eskolak eta ikastolak sortzen direla. Eusko Ikaskuntzak hizkuntzari eta irakaskuntzari buruzko kongresuak gauzatu zituen eta garrantzizko erabakiak hartu, gerora testugintzan eragina izango zutenak.

8. ONDORIOAK

- Eusko Ikaskuntzaren 1. Kongresuaren eraginez sortu ziren testuliburuak eta oraingoak desberdinak dira, itxuran eta edukietan.
- Itxuran modernoak dira, orain bezala lehen ere, sasoiko teknologiak eta baliabideak erabilia osotzen dira eta.
- Edukiek Euskal Herriarekin izan duten lotura aldatu egin da. Lehen inguru hurbila zen erreferentzia zuzena.
- Oraingo testuliburuetan lurraldea eta historia eduki gorakariak dira.
- Lehen hemen sortzen ziren, euskaraz; orain itzuliak edo moldatuak dira.

BIBLIOGRAFIA

- AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, Joseba. "Sarrera". In: Eusko Ikaskuntza. *XII Congreso de Estudios Vascos, Estudios Vascos en el Sistema Educativo. Euskal Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean*, 1993. Vitoria-Gasteiz: Eusko Ikaskuntza-Sociedad de Estudios Vascos, 1995; XV-XVII orr.
- APPLE, Michael W. *Política cultural y educación*, Madrid: Morata, 1996; 167 or.
- ARRIEN BERROJAECHIVARRIA, Gregorio. *Educación y Escuelas de Barriada de Bizkaia. (Escuela y Autonomía. 1898-1936)*. Bilbao: Bizkaiko Foru Aldundia, 1987; 255 or.
- EUSKO IKASKUNTZA. *XII Congreso de Estudios Vascos, Estudios Vascos en el Sistema Educativo. Euskal Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean*, 1993. Vitoria-Gasteiz: Eusko Ikaskuntza-Sociedad de Estudios Vascos, 1995; 782 or.
- BARCELÓ GALDAKANO, Fermín. "Eusko ikaskuntzak curriculumean". In: Eusko Ikaskuntza. *XII Congreso de Estudios Vascos, Estudios Vascos en el Sistema Educativo. Euskal Ikaskuntzak Hezkuntza Sarean*, 1993. Vitoria-Gasteiz: Eusko Ikaskuntza-Sociedad de Estudios Vascos, 1995; 13-24 orr.
- BILBAO BILBAO, Begoña. *Kultura erreferenteak Oinarrizko Hezkuntzako Curriculumean*. Doktorego Tesia. Bilbo: Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua, 2002; 407 or.
- CHOPPIN, Alain. "Pasado y presente de los manuales escolares". In: Ruiz Berrio, J. (Ed.): *La cultura escolar de Europa. Tendencias históricas emergentes*. Madrid: Editorial Biblioteca Nueva, 2000; 107-166.
- DÁVILA BALSERA, Paulí. "Los libros escolares en euskera". In: Escolano, A. (Dir.): *Historia ilustrada del libro escolar en España. Del Antiguo régimen a la Segunda República*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 1997; 599-620.
- ESTORNÉS ZUBIZARRETA, Idoia. *La sociedad de Estudios Vascos. Aportación de Eusko Ikaskuntza a la Cultura Vasca (1918-1936)*. Donostia: Eusko Ikaskuntza, 1983; 300 or.
- EUSKO IKASKUNTZA. *I Congreso de Estudios Vascos*. Celebróse en la Villa de Oñate del 1 al 8 de Septiembre de 1918, y la Revista "Euskalerriaren Alde", publica ésta su crónica general en prueba de firme adhesión al espíritu de fraternidad que reinó en aquellas memorables asambleas. San Sebastián: Martín, Mena y Cía, 1918; 200 or.

- EUSKO IKASKUNTZA. *I Congreso de Estudios Vascos*. Recopilación de los trabajos de dicha asamblea, celebrada en la Universidad de Oñate del 1 al 8 de Septiembre de 1918, bajo el patrocinio de las Diputaciones Vascas. Bilbao: Bilbaina de Artes Gráficas, 1919; 969 or.
- EUSKO JAURLARITZA. *Euskal Herrian Oinarritzko Hezkuntza ezartzen duen Dekretuaren zirriborak*. [http://www.hezkuntza.ejgv.net/r43-2459/eu/contenido/informacion]. 2007ko maiatza.
- EZKURDIA ARTEAGA, Gurutze. *Identitatea eta Ingurunea Curriculumean*. Bilbo: Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua, 2004; 355 or.
- GIMENO SACRISTÁN, José. *El curriculum: una reflexión sobre la práctica*. Madrid: Morata, 1988; 415 or.
- KORTADI OLANO, Edorta. *Aniceto Olano 'Aita Altzo'*. Bidegileak 29. karpeta. Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzua, 2002; 28 or.
- LANDETA ABURTO, Eduardo. "Estado actual de la Escuela en el País Vasco". In: Eusko Ikaskuntza. *I Congreso de Estudios Vascos*. Bilbao: Eusko Ikaskuntza, 1919; 875-901 orr.
- LANDETA ABURTO, Eduardo. "El bilingüismo escolar". In: *III Congreso de Estudios Vascos*. Donostia: Eusko Ikaskuntza, 1923; 121-125 orr.
- LANDETA ABURTO, Eduardo. "El bilingüismo en la enseñanza Internacional y en Euzkadi". In: Askoren Artean: *El bilingüismo y la educación*. Madrid: Espasa-Calpe, 1932; 35-52 orr.
- LERENA ALESÓN, Carlos. *Materiales de sociología de la educación y de la cultura*. Madrid: Grupo Zero Cultural, 1985; 334 or.
- OLANO GALARRAGA, Anizeto. "Bilingüismo". In: *Lucha de idiomas en Euzkadi y en Europa*. Donostia: Euskaltzaleak, 1936; 3-31 orr.
- PÉREZ URRAZA, Karmele. *Zientzia, teknologia eta lanbideen agerpena Euskal Herriko testuliburuetan*. Doktorego Tesia. Bilbo: EHUKo Argitalpen Zerbitzua, 2003; 498 or.
- URABAYEN GUINDO, Leoncio. "El maestro de la escuela vasca". In: Eusko Ikaskuntza. *I Congreso de Estudios Vascos*. Bilbao: Eusko Ikaskuntza, 1919; 902-919.
- URIA URRAZA, Eurne. "Zenbait gogoeta haur eta Gazte literaturako ilustraziogintzaren historian ekiteko. Euskal Herriko ilustraziogintzarako hurbilketa". In: *Behinola*, Haur eta Gazte literaturaren aldizkaria, 1. zenbakia. Donostia: Galtzagorri Elkarte, 1999; 17-32.